Київський регіональний центр
Національної академії правових наук України

НОВЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВО

Випуск 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГРИНЯК Андрій Богданович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заступник директора Київського регіонального центру Національної академії правових наук України з наукової роботи (головний редактор);

АТАМАНЧУК Наталія Іванівна, доктор юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу дослідження проблем взаємодії держави і громадянського суспільства Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

ДЗЕРА Олександр Васильович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України, головний науковий співробітник відділу дослідження проблем взаємодії держави і громадянського суспільства Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

ДУРНОВ Євген Сергійович, доктор юридичних наук, професор, заступник начальника управління координації пенсійних питань та соціальної роботи Департаменту персоналу МВС України, полковник поліції;

КАРАГУСОВ Фархад Сергійович, доктор юридичних наук, професор Інституту приватного права Каспійського університету (Алмати, Республіка Казахстан);

КОЛЄСНІК Тетяна Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення Донецького юридичного інституту МВС України;

КОСТЮЧЕНКО Олена Євгенівна, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

КОТ Олексій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України, директор Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

КОХАНОВСЬКА Олена Велеонінівна, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, академік-секретар відділення цивільно-правових наук Національної академії правових наук України;

КУЗНЄЦОВА Наталія Семенівна, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, віцепрезидент Національної академії правових наук України;

МІЛОВСЬКА Надія Василівна, доктор юридичних наук, доцент, в.о. завідувача відділу дослідження проблем взаємодії держави і громадянського суспільства Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

МОНАЄНКО Антон Олексійович, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу дослідження проблем взаємодії держави і громадянського суспільства Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

МОСКАЛЕНКО Олена Вячеславівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені проф. О. І. Процевського Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

НАЗАРОВ Іван Володимирович, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу забезпечення інтеграції академічної та університетської правової науки та розвитку юридичної освіти Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

НОСІК Володимир Васильович, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу забезпечення інтеграції академічної та університетської правової науки та розвитку юридичної освіти Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

ОНІЩЕНКО Наталія Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України;

ПЕТРИШИН Олександр Віталійович, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, президент Національної академії правових наук України;

ПОГРІБНИЙ Сергій Олексійович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, суддя Верховного Суду, головний науковий співробітник відділу дослідження проблем взаємодії держави і громадянського суспільства Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

САЙМОНС Вільям Бредфорд, доктор юридичних наук, почесний професор Лейденського університету (Лейден, Нідерланди);

ФЕДОРЧЕНКО Наталія Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу дослідження проблем взаємодії держави і громадянського суспільства Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

ЧЕХОВСЬКА Ірина Василівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права Університету державної фіскальної служби України;

ШАКУН Василь Іванович, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, головний науковий співробітник відділу дослідження проблем взаємодії держави і громадянського суспільства Київського регіонального центру Національної академії правових наук України;

ШУМИЛО Микола Єгорович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник відділу забезпечення інтеграції академічної та університетської правової науки та розвитку юридичної освіти Київського регіонального центру Національної академії правових наук України.

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Київського регіонального центру Національної академії правових наук України
19 липня 2022 р., протокол № 6

Науковий журнал «Нове українське право» зареєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24628-14568Р від 23.10.2020 року)

Наказом МОН України від 19.04.2021 № 420 (додаток 3) журнал включено до Категорії «Б»
Переліку наукових фахових видань України зі спеціальності 081 – Право.

Офіційний сайт видання: www.newukrainianlaw.in.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2710-4818 (Print)
ISSN 2710-4826 (Online)

© Київський регіональний центр
Національної академії правових наук України, 2022

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
РУСЛАНА СТЕФАНЧУКА ДО ДНЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....9

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Біланов О.С.
ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА.....11

Гуйван П.Д.
ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТРОКУ
ЯК СУТНІСНОГО СКЛАДНИКА ЗМІСТУ СУБ'ЄКТИВНОГО ПРАВА.....17

Жорнокуй В.Г.
ОБОВ'ЯЗОК ДІЯТИ В ІНТЕРЕСАХ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ДОБРОСОВІСНО
І РОЗУМНО ЯК ОСНОВНИЙ СКЛАДНИК ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ОСІБ,
ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ
ЯК СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....25

Крушельницька Г.Л.
ПОНЯТТЯ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА БІОМАТЕРІАЛУ ЛЮДИНИ.....32

Навроцька Ю.В., Воробель У.Б.
ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПРОПУСКУ СТРОКУ ПОДАННЯ ЗАЯВИ
ПРО ПЕРЕГЛЯД ЗАОЧНОГО РІШЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....40

Таш'ян Р.І.
ОСОБЛИВІ ПІДСТАВИ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....49

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Борисова О.О.
ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ» В ПРАВОВОМУ ПОЛІ УКРАЇНИ.....53

Грицай С.О.
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ
ЩОДО ОБІГУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ.....60

Каглинський О.Є.
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ЯК СУБ'ЄКТА СФЕРИ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....68

Коваль Ю.А.
ОСОБЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС КАРАНТИНУ.....75

Лахтадир С.Л.
ОСНОВНІ СКЛАДНИКИ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ
ТА ПРАВОПОРЯДКУ В СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
В АСПЕКТІ ПРОТИСТОЯННЯ ВІЙСЬКОВІЙ АГРЕСІЇ.....83

Миколаєць В.А., Мацелик Т.О., Новицька Н.Б.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....89

Павленко В.С.
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ
З КРАЇНАМИ ЄС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....96

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

УДК 347.4
DOI https://doi.org/10.51989/NUL.2022.3.2

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА

Біланов Олег Сергійович,
викладач кафедри філософії та суспільних наук
Полтавського державного медичного університету

Технологічний прогрес у сфері медичних технологій, інституту сурогатного материнства, в якому важливу роль відіграє домовленість між учасниками правовідносин, безмовно має юридичні наслідки. Правові наслідки народження дитини за договором сурогатного материнства суттєво впливають не лише на права сторін цього договору, але і стосуються прав та інтересів самої дитини. У нашому дослідженні розглядається зміст та суть договору сурогатного материнства, визначається його правова характеристика. В результаті вивчення суб'єктного складу правовідносин визначено, що для цивільно-правових відносин сурогатного материнства є характерний традиційний склад, а саме: об'єкт, суб'єкт та зміст. Визначено, що об'єктом є комплекс послуг, суб'єктами є учасники цих послуг, змістом визначаються права та обов'язки. Об'єктами у правовідносинах сурогатного материнства будуть послуги, що надаються під час усього процесу. Суб'єктами автор визначає: біологічних батьків, сурогатну матір та медичний заклад. Звертається увага, що чоловік сурогатної матері не є учасником правовідносин сурогатного материнства та не може бути стороною відповідного договору. Проаналізовано наукові підходи вчених до визначення правової природи досліджуваного виду договору. Зроблено висновок, що договір сурогатного материнства можна характеризувати як договір з фідуціарною умовою, оскільки правовідносини ґрунтуються на певних елементах довіри, що полягає у специфіці виконання сторонами їхніх зобов'язань.

Ключові слова: *договір, сурогатне материнство, сторони договору, фідуціарність, склад правовідносин.*

Bilanov Oleh. Peculiarities of concluding a contract of surrogacy

Technological progress in the field of medical technology, the institution of surrogacy, in which an important role is played by the agreement between the participants of legal relations, no doubt has legal implications. The legal consequences of having a child under a surrogacy contract significantly affect not only the rights of the parties to this contract, but also affect the rights and interests of the child. Our research examines the meaning and essence of the surrogacy contract and identifies its legal characteristics. As a result of the study of the legal structure of the legal relations, it was found that the legal relations of surrogate motherhood are characterized by the traditional structure of relations, namely: the subject, the subject and the content. It is defined that the object is the set of services, the subjects are the participants of these services, and the content is the rights and obligations. The objects in the legal relations of surrogacy will be the services rendered during the whole process. The author defines the following as the subjects: biological parents, surrogate mothers and medical institutions. It is noted that the male surrogate mother is not a party to the legal relationship of surrogacy and cannot be a party to the relevant contract. Analyzed the scientific approaches of scientists to identify

the legal nature of the investigated type of contract. It was concluded that the surrogacy contract can be characterized as a contract with a fiduciary clause, since the legal relationship is based on certain elements of trust, which is based on the specifics of the parties to fulfill their obligations.

Key words: *contract, surrogacy, parties to the contract, fiduciarity, the structure of legal relations.*

Незважаючи на зростаючі показники сурогатних вагітностей та вивчення цивільно-правового регулювання пов'язаних процесів, усе ще залишається дуже мало досліджень важливих аспектів сурогатного материнства. Глибокого вивчення потребують питання правового регулювання правовідносин на кожному етапі процесу сурогатного материнства, що починаються від пошуку сурогату або донора до виконання всіх договірних домовленостей. У зв'язку з цим виникає потреба в нових дослідженнях щодо змісту договору та визначення його правової природи.

Аналіз права та обов'язків сторін договору, що характеризують сурогатних і потенційних батьків, дозволять створити ефективні стратегії для запобігання виникненню проблем у досліджуваній сфері.

Метою нашого дослідження є вивчення договору як способу регулювання сурогатного материнства, який відповідає принципу найкращого забезпечення прав та інтересів сторін у вказаному процесі.

Загальнотеоретичні питання цивільно-правового регулювання договору сурогатного материнства досліджували вітчизняні та міжнародні вчені, такі як: Х.І. Вонсович, С.К. Даниленко, Н.М. Дихта, А.О. Дудко, М.Р. Заболотна, В.О. Кожевникова, А.С. Коломієць, Ю.В. Коренга, Р.А. Майданик, М.В. Менджул, М.В. Мінакова, І.В. Міщук, О.В. Полтавський, О.М. Рєзнік, О.В. Розгон, Т.Б. Слаб'як, О.М. Сулаєва, Ю.Ю. Таланов. Однак у сучасних наукових дослідженнях питання правової природи вказаного виду договору залишається нерозкритим, єдиної думки щодо його характерних ознак не досягнуто, що потребує глибокого вивчення та підкреслює важливість проведеного нами дослідження.

Європейське товариство репродукції людини (ESHE) визначає сурогатне материнство як комплекс певних методів, а сурогатною матір'ю є жінка, яка дає згоду на виношування та народжування дитини з метою її передачі біологічним батькам [17, с. 2705].

Для цивільно-правових відносин сурогатного материнства є характерний традиційний склад, а саме: об'єкт, суб'єкт та зміст. Тому об'єктом є комплекс послуг, суб'єктами є учасники цих послуг, змістом визначаються права та обов'язки вказаних учасників.

Об'єктами у правовідносинах сурогатного материнства будуть послуги, що надаються під час усього процесу. На нашу думку, це послуги, які надаються сурогатом, щодо виношування та народження дитини, а також усі медичні послуги, що надаються медичними закладами.

Суб'єктами правовідносин сурогатного материнства будуть біологічні батьки, які за договором є замовниками. Відповідно до Наказу Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» такими особами може бути не лише сімейна пара, яка має відповідні медичні показники щодо неможливості самостійно народити дитину. З огляду на те, що чинне законодавство імперативно не встановлює обмежень, а судова практика містить прецеденти визнання батьківства за неодруженою особою, такими учасниками можуть бути й одинокі чоловік або жінка [12].

Оскільки саме біологічні батьки несуть усю відповідальність за народження дитини, а сурогатна матір не набуває батьківських прав та обов'язків, на нашу думку, вони повинні взяти на себе обов'язок забрати дитину, якщо вона матиме певні вади здоров'я, незалежно від того, обговорювались такі дії у договорі чи ні.

На перший погляд, указані обмеження можуть здатись обмеженням прав особи на батьківство, проте такий принцип має так званий морально-компенсаційний характер у сфері сурогатного материнства та забезпечить недопущення порушення прав народженої дитини.

Сурогатна матір є фігуральним учасником досліджуваних правовідносин, оскільки саме вона зобов'язана пройти процедуру екстракорпорального

запліднення, виносити, народити та передати дитину біологічним батькам.

Зазвичай існує правова презумпція, що турбота про благополуччя дитини є прямим обов'язком сурогатної матері, тому, підписуючи договір, вона морально готова брати на себе таку відповідальність. Разом із тим з урахуванням головної мети сурогатного материнства, наслідком цього процесу є той факт, що жінка не несе ніякої відповідальності за дитину після пологів. Таким чином, у договорі повинен бути чітко визначений момент передачі дитини.

Неможливо не зазначити обов'язкову згоду чоловіка жінки, яка виявила бажання стати сурогатною матір'ю, проте, на нашу думку, він не може бути стороною досліджуваного виду договору. Згода необхідна, щоб забезпечити сімейні правовідносини подружжя сурогатної матері.

Аналізуючи практику з укладання договору сурогатного материнства, Ю.Ю. Таланов визначає два види відносин, які виникають між сурогатною матір'ю й чоловіком та жінкою, які перебувають у шлюбі: особисті немайнові та майнові, які повинні, на думку вченого, регулюватись окремо. Як указує вчений, договір сурогатного материнства за своїми специфічними ознаками в частині особистих майнових відносин можна ототожнити із договором про надання послуг, який регулюється нормами цивільного законодавства [16, с. 363].

А.О. Дудко та М.Р. Заболотна визначають юридичну природу репродуктивних прав як різновид особистісних прав, що є підвидом особистих прав людини. На думку вчених, вказані права слід характеризувати як комплексні, що включають у себе цілу низку особистих прав, що закріплені в міжнародно-правових документах та національному законодавстві про права і свободи людини [4, с. 86]. Окрім вказаного, на нашу думку, спірним є висновок учених, що закріплені у Цивільному кодексі України права мають безпосередній стосунок до репродуктивних прав: право кожної людини на життя, право на охорону здоров'я, на особисту недоторканність, право на особисте життя та його таємницю, а також право на повагу до гідності та честі, принцип рівноправності жінки і чоловіка.

О.М. Сулаєва визначає поняття сурогатного материнства як договір, у разі якого жінка (гестаційний носій/сурогат) повинна виносити дитину для іншої безплідної пари, яку називають передбачуваними батьками. Такий договір може бути оплатним або безоплатним, тобто на альтруїстичних або на комерційних засадах. У разі оплатності договору вчена стверджує про наявність виплати гонорару понад необхідних медичних витрат для сурогатної матері [15, с. 74].

Договір укладається з урахуванням принципу вільного волевиявлення сторін. Тому всі домовленості повинні бути узгоджені та обговорені до моменту укладення договору. Сторони не можуть після підписання договору та початку вагітності сурогату змінювати умови в односторонньому порядку. Це ж стосується тих випадків, коли біологічні батьки вирішать розлучитись. Разом із тим, на нашу думку, у випадку їхньої смерті варто сурогатній матері надати дозвіл на власний розсуд вирішувати, залишати дитину собі чи ні.

Щодо можливості припинення договору до моменту імплементації дитини зазначають й І.В. Міщук та Т.Б. Слаб'як. На думку вчених, припинення шлюбу до початку процесу запліднення є підставою для автоматичного розірвання договору сурогатного материнства. Разом із тим учені визначають вимоги до осіб, які не можуть укладати договір: особи, які були позбавлені батьківських прав, уже були стороною такого договору, але з їхньої вини він був скасований, були усиновлювачами, яке було скасоване, мають наркотичну або алкогольну залежність, були засуджені, не мають громадянства [9, с. 74].

Однак у такому разі варто пам'ятати про особливості та тонкощі процедури сурогатного материнства, оскільки до моменту імплементації ембріона буде надаватись низка медичних послуг. Таким чином, у разі припинення договору на вказаних ученими підставах варто уточнити, хто з подружжя компенсуватиме оплату цих послуг та як діяти сторонам, якщо один з подружжя захоче продовжити процедуру.

У разі укладення договору сурогатного материнства будуть спостерігатись і відповідні обмеження автономії його сторін.

Наприклад, як зазначають В.О. Кожевникова та Ю.В. Коренга, до основних обмежень варто віднести заборону відмовлятись від новонародженої дитини (відмова від внесення актового запису батьками дитини батьків-замовників), розривати договір сурогатного материнства в односторонньому порядку генетичними батьками [5, с. 72].

Іншим учасником правовідносин сурогатного материнства є медичний заклад, акредитований Міністерством охорони здоров'я України для проведення процедур сурогатного материнства.

Ю.В. Коренга критично ставиться до визначення медичного закладу стороною у договорі сурогатного материнства. Вчена піддає сумніву висновки А.С. Коломійця щодо визначення медзакладу обов'язковим суб'єктом згаданих правовідносин, оскільки його включення до договору може бути лише за спільною згодою сторін, але не імперативно [7, с. 239].

На нашу думку, медичний заклад однозначно є суб'єктом досліджуваних правовідносин, проте з ним повинен укладатись інший окремий вид договору, а саме договір про надання медичних послуг сурогатного материнства. Вказаний договір регламентуватиме права та обов'язки сторін та визначатиме їхню відповідальність.

Так, медичний заклад не може нести відповідальність за рішення, прийняте іншими учасниками правовідносин. Однак важливо регламентувати процес притягнення медичних працівників до відповідальності за медичну помилку. Разом із тим на медичного працівника, а саме лікаря, який надає медичні послуги в процесі сурогатного материнства, покладаються такі обов'язки: перевіряти медичні показники, інформувати про стан здоров'я сурогату та дитини, потенційних батьків, надавати належним чином інші медичні послуги, визначені умовами договору.

Неоднозначним та дискусійним залишається питання щодо оплатності договору сурогатного материнства. М.В. Менджул вважає, що закріплення комерційного материнства є позитивним правовим регулюванням. Натомість, вчена, наводячи приклад Австралії, зазначає, що реклама сурогатного материнства повинна бути заборонена разом з відповідними комерційними агентствами. Разом із тим учена радить упровадити американський досвід щодо психологічної підтримки сурогатних матерів [10, с. 79].

Необхідність забезпечення психологічною підтримкою учасників договору сурогатного материнства засвідчують і О.М. Рєзнік та А.Е. Іщукова. Вчені відзначають необхідність здійснення сурогатного материнства на безоплатній основі, особливо коли сурогатом є близька родичка. Тобто потенційні батьки не повинні виплачувати винагороду такій жінці після народження дитини [14, с. 38].

Проте вчені не конкретизують, хто є близьким родичем, та не аргументують указаний висновок щодо необхідності відмінити сплату винагороди у такому разі.

У науковій літературі можна зустріти висновок щодо того, що оплата послуг сурогатної матері є прямим обов'язком генетичних батьків. У разі порушення строків оплати послуг варто застосувати загальні правила, що регламентують порядок здійснення платежів. Окрім того, замовники мають право на відшкодування збитків, якщо дії сурогатної матері призвели до загибелі ембріона. У тому ж випадку, коли сурогатна мати відмовляється від передачі дитини біологічним батькам, за чинним законодавством вона повинна виплатити неустойку [6, с. 50].

На нашу думку, невиконання договору сурогатного материнства містить специфічні умови та вимоги до наданих послуг, що суттєво відрізняє його від інших видів договорів про надання послуг. Тому ми не можемо погодитись з висновком щодо застосування неустойки як цивільно-правової відповідальності.

Таку ж думку підтримують С.К. Даниленко, М.В. Мінакова, які зазначають, що договір сурогатного материнства потрібно відмежовувати від інших видів договорів. Незважаючи на те, що він має схожості з іншими договорами про надання послуг у цивільному законодавстві, він має свою специфіку, що проявляється в особливому суб'єктному складі, змісті, строках, відповідальності, а також певних гарантіях [2, с. 97].

Ученими наводяться різні аргументи за та проти оплатності договору сурогатного материнства. Так, виступаючи проти комерційного характеру досліджуваних

правовідносин, відносять приниження людської гідності, експлуатацію жінок, комерційне використання людського тіла. З урахуванням вказаного, звичайно, єдиною формою залишається лише альтруїстичне сурогатне материнство. Однак жінка, яка є сурогатом, теж повинна отримати компенсацію за понесені витрати у зв'язку з вагітністю. Такими витратами є втрата працездатності під час вагітності, компенсація фізичного та психологічного навантаження.

Альтруїстичне материнство підтримується як науковцями, так і практикуючими юристами. Зазвичай на нього погоджуються родичі, але одночасно виникає інше морально-психологічне питання щодо розмежування стосунків стосовно народженої дитини. Чи не буде це емоційно тиснути на учасників.

Між іншим, окрім оплатного або безоплатного, договір сурогатного материнства вчені також характеризують як консенсуальний, взаємний, ризиковий, строковий, дво- або багатосторонній правочин. Також вказаний договір визначають як особисто-довірчий [1, с. 34].

До таких договорів О.В. Розгон відносить низку договорів у сімейному праві, таких як патронатний договір, договір про наставництво, інші договори, що спрямовані на регулювання відносин між батьками-вихователями та органом опіки і піклування з передання дітей-сиріт до сім'ї на виховання [13, с. 79].

На нашу думку, остання наведена ознака викликає певні сумніви. Особисто-довірчим правочином є фідуціарний договір, який хоч і характеризується певними довірчими взаєминами, але поняття «фідуціарна довіра» у науковій літературі визначається як «надмірна довіра, надана довірителем довіреній особі для отримання ним економічного результату, що властивий для конкретної підстави виникнення довірчого правовідношення, що зумовило його здійснення на умовах зобов'язань доброї совісті (*obligationes bonae fidei*), зміст яких визначається не їх умовою, а справжніми намірами сторін, або якщо вони незрозумілі – звичаями і правилами професійної етики» [8, с. 11].

Варто також звернути увагу, що зобов'язання на підставі фідуціарного договору, що був відомий з часів Римського права, створює лише права фідуціанта, натомість для фідуціарія лише зобов'язання, що свідчить про односторонній характер договору [3, с. 92].

Договір сурогатного материнства є двостороннім, а тому кожна сторона має свої права та обов'язки, отже, на нашу думку, висновок щодо його фідуціарності є передчасним.

Разом із тим не можна ігнорувати той факт, що фідуціарний характер властивий саме тій угоді, що ґрунтується на взаємодовірі учасників (О.С. Іоффе), а фідуціарні правовідносини засновані на взаємній довірі та на презумпції чесності і здатності у контрагентів (Г.Ф. Шершеневич) [17, с. 788].

Своєю чергою договір сурогатного материнства у певному сенсі ґрунтується на важливому елементі довіри, що полягає у специфіці виконання сторонами їхніх зобов'язань. Наприклад, дотримання всіх рекомендацій лікаря сурогатною матір'ю в інтересах дитини щодо виношування та її народження. З указаного витікає, що договір сурогатного материнства є договором з фідуціарною умовою.

Висновки. Послуги сурогатного материнства як об'єкт відповідних цивільно-правових правовідносин являють собою процес, встановлений договором щодо зачаття, виношування і народження дитини з метою подальшою її передачі біологічним батькам.

Усі правовідносини, що виникають між учасниками процесу сурогатного материнства, регулюються відповідними видами договору, що нині не визначені у положеннях цивільного законодавства. З метою належного врегулювання вказаних правовідносин необхідно укладати два види договорів: договір сурогатного материнства та договір про надання медичних послуг сурогатного материнства. Сторонами першого договору є сурогатна матір та потенційні батьки, інший договір про медичні послуги укладатиметься окремо між медичним закладом та окремо з указаними суб'єктами. Таке розмежування дозволяє ефективно визначити та забезпечити законні права та інтереси сторін, а також знайти індивідуальний підхід до кожного випадку застосування репродуктивних технологій.

У нашому дослідженні ми торкнулись важливих моментів договору сурогатного материнства, проте низка питань ще потребують глибокого вивчення. Наприклад, неможливість виконання вказаного виду договору та правові наслідки такого невиконання є беззаперечними питаннями, що може бути предметом подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вонсович Х.І. Особливості правової природи договору про сурогатне материнство. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. *Серія «Право»* / голов. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2012. Вип. 19. Т. 2. С. 33–35.
2. Даниленко С.К., Мінакова М.В. Договір сурогатного материнства: актуальні проблеми та значення у суспільстві. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2014. № 4. С. 95–98.
3. Дихта Н.М. Вплив психологічної категорії під час реалізації прав довірителя за сучасним договором доручення України, яке продиктоване римськими традиціями. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*. Том 3. 2020. С. 91–93.
4. Дудко А.О., Заболотна М.Р. Репродуктивні права фізичної особи: сутність, поняття та класифікація. *Науковий вісник*. № 3. 2016. С. 82–90.
5. Кожевникова В.О., Коренга Ю.В. Законодавчі обмеження прав фізичних осіб щодо укладення договору сурогатного материнства. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 70–73.
6. Коломієць А.С. Договірна цивільно-правова відповідальність за неналежне надання послуг сурогатного материнства. *Вісник ОНУ ім І.І. Мечникова. Правознавство.* 2014. Том 19. Вип 1(22). С. 46–51.
7. Коренга Ю.В. Суб'єктний склад сурогатного материнства. *Актуальні питання реформування правової системи України* : зб. наук. ст. за матеріалами Х Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 7–8 черв. 2013 р. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Юрид. ф-т. / редкол.: І.Я. Коцан та ін. ; уклад. Н.І. Вознюк та ін. Луцьк : Волин. обл. друк., 2013. С. 238–241.
8. Майданик Р.А. Проблеми регулювання довірчих відносин у цивільному праві : авт. дис. … докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2003. с. 28
9. Міщук І.В., Слаб'як Т.Б. Правове регулювання сурогатного материнства. *Молодий вчений.* 2017. № 5.1. С. 73–76.
10. Менджул М.В. Порівняльний аналіз правових засад сурогатного материнства. *Порівняльно-аналітичне право.* 2019. № 2. С. 77–79.
11. Полтавський О.В. До питання про фідуціарний характер договірних представницьких відносин. *Форум права*. 2012. № 1. С. 788–793.
12. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ МОЗ України № 787 від 09.09.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text.
13. Розгон О.В. Договори у сімейному праві України : монографія. Київ : Ін Юре, 2018. 301 с.
14. Рєзнік О.М., Іщукова А.Е. Правове регулювання сурогатного материнства в Україні та Сполучених Штатах Америки. *Правові горизонти.* 2019. Вип. 18 (31). С. 34–38.
15. Сулаєва О. Медичні аспекти сурогатного материнства. *Праці НТШ. Медичні науки*. 2021, Том 64, № 1. С. 72–83.
16. Таланов Ю.Ю. Актуальні проблеми сурогатного материнства в законодавстві України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2012. № 1 (56). С. 360–368.
17. Shenfield F., Pennings G., Cohen J., Devroey P., G.de Wert and B. Tarlatzis. ESHRE Task Force on Ethics and Law including*. Human Reproduction.* 2005. Vol. 20. No. 10. Pp. 2705–2707.